

Títol del treball

FILOXARXA

ITINERARIS DE FILOSOFIA EN XARXA

Un conjunt d'itineraris adaptats al currículum de
la matèria de filosofia: una xarxa de
coneixements en la xarxa Internet.

<http://www.pensament.com/filoxarxa>

Treball realitzat per a la llicència per estudis concedida pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya durant el curs 2003-2004. (DOGC núm. 3926 de 16.7.2003)

Nom i cognoms de l'autor:
Jordi Cortés Morató

Curs escolar
2003-2004

Centre de treball i especialitat
I.E.S. "Joanot Martorell" (Esplugues de Llobregat)
Filosofia

Índex del projecte FILOXARXA

1. Introducció:	Pàg. 3
1.1 Hipòtesis inicial del treball, antecedents del tema objecte de treball i marc teòric sobre el que s'ha elaborat el treball.	Pàg. 3
1.2 Explicació del tema	Pàg. 6
1.3 Objectius que es pretenen assolir	Pàg. 8
2. Treball dut a terme:	Pàg. 10
2.1 Disseny del pla de treball i metodologia emprada	Pàg. 10
Dues mostres de les pàgines de continguts de dos temes	Pàg. 13
2.2 Descripció dels recursos utilitzats	Pàg. 15
2.2.a) en l'àmbit formal o de continent (de la realització de la web)	Pàg. 15
2.2.b) en l'àmbit dels continguts	Pàg. 16
3. Resultats obtinguts:	Pàg. 19
4. Estudis o cursos realitzats	Pàg. 20
5. Relació dels materials continguts en els annexos	Pàg. 21
6. Bibliografia.	Pàg. 21
7. Mostres de la interfície de la web de FiloXarxa on es mostra el contingut dels temes dels itineraris	Pag. 22-30

1. Introducció:

1.1. – Hipòtesis inicial del treball, antecedents del tema objecte de treball i marc teòric sobre el que s'ha elaborat el treball.

El punt de partida fonamental per a la realització d'aquest projecte s'inicia a partir de la meua experiència com a autor de dos diferents diccionaris de filosofia.

- El primer d'ells titulat *Gran Vox: diccionario de filosofía*, Biblograf, Barcelona 1991, va ser com a coautor¹, ara fa 12 anys, i es tracta d'un diccionari "clàssic" en quan al format, la presentació i els continguts.
- La segona obra es tracta d'un producte completament diferent i, en certa forma es pot considerar com l'embrió d'aquest projecte que ara presento.

Després de l'experiència d'haver participat en la redacció d'un diccionari de filosofia "clàssic" i editat sobre paper, volia oferir un diccionari enciclopèdic d'autors i conceptes filosòfics que no es limités a una lectura tradicional, sinó que incorporés *hipertext*, enllaços a termes relacionats, exemples, cites i una àmplia selecció de textos, així com una taula cronològica. El format per fer-ho tot just acabava d'inventar-se, es tractava del CD-ROM, i el llenguatge HTML propi del format de la *World Wide Web* encara no existia, però la possibilitat d'incloure enllaços hipertextuals ja era possible. Juntament amb l'altre coautor, el professor Antoni Martínez Riu, amb qui ens vam dividir més o menys al 50% el contingut, vam escriure un ampli diccionari d'autors i conceptes filosòfics lligat a una extensa antologia de 1.200 textos escollits i vinculat a una taula cronològica interdisciplinària que, per exigències de l'editorial, està escrit en castellà. Per fer aquesta obra, que en molts sentits ha estat pionera, a més del treball específicament lligat a la filosofia, vaig adquirir els coneixements informàtics necessaris, ja que em vaig encarregar de tots els aspectes tècnics de la seva realització: des de la decisió del format que hauria de tenir l'obra, el tipus de llenguatge de programació a emprar, la digitalització d'imatges i sons, etc., fins la creació dels fitxers d'instal·lació i la traducció al castellà d'aspectes del llenguatge de programació emprat. Aquesta obra titulada *Diccionario de filosofía en CD-ROM* (Herder, Barcelona, 1ª edició, 1996, 2ª edició, 1998, 3ª edició, 2000) ha estat distribuïda a tots els centres d'ensenyament secundari per la Subdirecció General de Tecnologies de la Informació, ja que aquest organisme ha considerat que l'esmentada obra té interès i qualitat, tant pels seus continguts com pels seus

¹ Juntament amb Antoni Martínez Riu, Pedro de la Fuente Cullell, Salvador López Arnal i Antoni Lluís Baig Nogués.

aspectes tècnics. Les seves tres edicions mostren la bona acceptació d'aquesta obra.²

De fet, la traducció al català d'algunes parts d'aquesta obra, juntament amb els coneixements tècnics adquirits, es poden considerar com un treball previ per a la realització del projecte que presento. En concret el treball realitzat durant la llicència es pot consultar (almenys provisionalment) a l'adreça següent:

www.pensament.com/filoxarxa

El fet de voler fer una obra en la qual els continguts conceptuals, les referències cronològiques, els textos escollits, les dades dels autors i, especialment, l'enllaç a d'altres conceptes relacionats, estiguessin relligats entre si de forma multidimensional mitjançant hipertext, es devia a que aquest procediment, tal com el va formular Theodore Nelson, "afegeix als processos dialogals i als de lectura per seqüència la idea d'escriptura-lectura no lineal i els següents principis o potencials d'acció:

- *Reconstructivitat* permanent del text, perquè el text queda permanentment obert a construcció-reconstrucció.
- *Heterogeneïtat dels components d'informació*, perquè permet el seu suport inclusió de lletres, tota mena de grafismes i gràfics, imatges, sons.
- *Reticularitat de configuració*, i no merament seqüencialitat. L'encapsulació de la informació té una modalitat *fractal* en el sentit que permet des de cada nus informacional accedir per multitud de camins a la totalitat de la informació.
- *Unificació per activació*, en el sentit que no posseeix una unitat interna com el llibre, sinó que la unitat de seqüència depèn de l'activació de l'hipertext depèn de l'activació des de l'exterior, tant de respecte a l'ús com a respecte a la composició. L'hipertext permet indefinides maneres de transformar-se en text.
- *Organització topològica o per nexes de la informació, connectivitat*, el seu ús ha de sotmetre's a l'estructura dels nexes perquè no constitueix un espai homogeni. L'hipertext no pot ser mirat, sinó navegat.
- *Descentralització* de la informació com a conseqüència de la indefinida ramificació possible. Ni té primera ni última pàgina i el seu índex és impossible."³

El conjunt de tots aquest elements és especialment apte per a una obra en xarxa i, en aquest sentit la proposta d'aquest treball és la de poder aprofitar aquestes estructures per al desenvolupament de l'ensenyament de la filosofia, que, com ja

² Se'n pot veure una breu presentació a l'adreça d'una ressenya apareguda al diari *El País* l'abril de 1998 en <http://jamillan.com/filosofo.htm>

³ Joaquín García, Ferran Ferrer, Rafael Mompé, Luis, M. Naya., http://www3.usal.es/teoriaeducacion/rev_numero_01/articulo1.html

s'ha indicat anteriorment, és un discurs pel qual les esmentades característiques de l'hipertext són especialment adequades.

També es poden considerar com a treballs previs altres activitats que he desenvolupat en l'àmbit editorial i en l'àmbit d'Internet.

En el primer cas, a més de l'esmentat *Diccionario de filosofía en CD-ROM*, també soc l'autor del desenvolupament tècnic d'una gramàtica alemanya en CD-ROM (*Programm*, Editorial Herder, Barcelona 1968) i del *Diccionario de construcción y régimen de la lengua castellana*, de R. J. Cuervo, editat per Editorial Herder de Barcelona i amb la col·laboració del "Instituto Caro y Cuervo" de Bogotá⁴. (Herder, Barcelona, 2002) que vaig encarregar-me d'editar en CD-ROM, tot desenvolupant els aspectes tècnics necessaris per la consulta en format digital d'una obra de la gran complexitat com l'esmentada, inclòs un motor de cerques que obté resultats per similitud fonològica amb les paraules cercades⁵.

En certa forma, i com a exponent d'aquesta activitat, he estat convidat com a conferenciant a algunes institucions, la darrera vegada a la "Residencia de Estudiantes" de Madrid⁶ on he participat en un grup de treball anomenat "El humanista digital".

En quant al marc referencial

La proposta d'una xarxa d'interconnexió de coneixements, textos, exemples i marc cronològic organitzada a través d'enllaços hipertextuals remet directament a la constatació dels canvis contemporanis que està experimentant la relació amb el coneixement i que, per tant, afecten de manera especial la tasca docent. Es tractava, doncs, d'una proposta d'actualització dels processos d'ensenyament i aprenentatge que es vinculen amb el fet de l'aparició de l'anomenada cibercultura, en la que es constitueixen nous models de l'espai dels coneixements i de l'accés a la informació, que es reorganitza en funció dels objectius i dels contextos. En definitiva, el projecte respon a la caracterització general del coneixement en forma enciclopèdica, és a dir d'ensenyament (*paideia*) en un cercle o espiral que, a diferència del representat pel llibre, o fins i tot pel CD-ROM, no està tancat per

⁴ Obra que va obtenir el Premio Príncipe de Asturias de Humanidades

⁵ El desenvolupament tècnic d'aquesta obra el vaig realitzar conjuntament amb el Sr. Jordi Mas, responsable de Softcatala (<http://www.softcatala.org>).

⁶ Veure <http://www.archivovirtual.org/seminario/elhumanistadigital/ponencias/p6.htm>
<http://www.archivovirtual.org/seminario/elhumanistadigital/programa.cfm>
<http://www2.unibo.it/boll900/archivio/bol02ne5.html>

límits: Internet no té un límit o unes “tapadores” que de-fineixin els continguts. Al mateix temps, aprofita les característiques dels enllaços a través de l'hipertext⁷ que hem esmentat anteriorment:

- 1.2. *Reconstructivitat* permanent del text
- 1.3. • *Heterogeneïtat dels components d'informació,*
- 1.4. • *Reticularitat de configuració,*
- 1.5. • *Unificació per activació:* l'hipertext permet indefinides maneres de transformar-se en text.
- 1.6. • *Organització topològica o per nexes de la informació i connectivitat:* L'hipertext no pot ser mirat, sinó navegat.
- 1.7. *Descentralització*

1.2.- Explicació del tema

La creació d'una xarxa conceptual, de textos, exemples i contextualització cronològica suposa una forma d'accedir a la informació a través de nusos en una gran xarxa (que a la vegada es transmeten a través de la gran xarxa mundial d'Internet), que és una forma d'estructurar la informació que s'acosta a la forma de pensar filosòfica: un pensament no lineal ni unidimensional, sinó que implica obertura, interconnexió, transversalitat i interdisciplinarietat; que mostra l'estructura del pensament humà en la seves diverses dimensions i que forma un entramat o teixit d'idees en uns espais de coneixements emergents, en flux, que es reorganitzen segons els objectius i els contextos. L'hipertext s'adiu millor, simula millor, la forma de procedir de l'enteniment humà, en el qual té prioritat la reticularitat sobre la seqüencialitat. El més allunyat, doncs, d'una exposició del pensament de manera lineal i aïllada d'altres formes de pensament i d'altres matèries, i el més proper a una visió integrada dels diferents sabers, i plenament diferenciat de l'exposició necessàriament més limitada i lineal d'un “llibre de text”.

Evidentment, els suports d'informació no determinen de forma automàtica uns continguts de coneixement o uns altres, de la mateixa manera que “ni la multimèdia, ni els CD-ROM, són, per si mateixos, sinònims de qualitat, sinó que el valor educatiu dels programes informàtics no rau en si són multimèdia, sinó en les concepcions psicopedagògiques subjacents, en els continguts que contenen i en

⁷ No en va, com hem dit anteriorment, el concepte d'hipertext va ser introduït pel filòsof i sociòleg Ted Nelson justament per escriure un text filosòfic.

l'estil d'interacció"⁸. Però, ultra aquestes correctes consideracions de fet, i en un sentit força important, la manera de presentar-se la informació incideix en la seva comprensió, i l'accés a la informació a través de connexions hipertextuals en xarxa contribueix a dotar d'una determinada estructura l'anomenada "ecologia cognitiva"⁹.

En una presentació d'itineraris de coneixement en xarxa partim de la metàfora de la navegació per un oceà desconegut¹⁰ o de l'exploració d'una terra incògnita de la qual tenim solament com a punt de partida:

- a) el bagatge cultural anterior, i
- b) la indicació, en la xarxa, d'un inici en el camí.

Suposem, per centrar-nos en un sol exemple, que l'alumne ha d'explorar el tema "L'espècie humana: evolució i cultura"¹¹. Com sabrà d'on ha de partir (a més del que ja sàpiga del tema, és a dir, a més dels seus pre-coneixements¹² i també, perquè no, dels seus pre-judicis –en el sentit que atorga Gadamer a aquest terme¹³), i com sabrà quan ha arribat a port? Per tal de dur a terme el seu estudi, l'alumne podrà fer ús tant del motor de cerca que incorporarà la web com dels *itineraris* marcats que inclouran els enunciats dels diversos temes previstos en el currículum. Aquests son els punts de partida que li podran oferir diferents informacions.

D'aquesta manera la consulta d'un tema pot conduir, d'una manera no lineal, a la consulta d'altres aspectes en diferents nivells de complexitat¹⁴ i, al mateix temps, ser una font de nous descobriments, sovint no previstos (procés de nous descobriments que s'anomena *serendipia*¹⁵). Així, aquesta web es pot constituir en un entorn heurístic pensat pels alumnes que esdevé constructor dels seus

⁸ Jordi Quintana en <http://www.ub.es/doe/quintana/articles> en concret a l'article "Multimèdia, què i per a què?" en <http://www.ub.es/doe/quintana/articles/guix>

⁹ LÉVY, Pierre (1994)

¹⁰ Les metàfores centrals de la relació amb el coneixement avui són, doncs, la navegació [...] sense fronteres i sempre canviant. En canvi les velles metàfores de la piràmide (escalar per la piràmide del saber), de l'escala o del *cursus* (ja ben rastrejat) fan olor de jerarquies immòbils de l'antigor. LÉVY, Pierre (1998), p. 127.

¹¹ Que correspon a l'apartat 4.1 dels continguts: fets, conceptes i sistemes conceptual, del DECRET 182/2002, de 25 de juny (pel qual es modifiquen el Decret 82/1996, de 5 de març, de l'ordenació dels ensenyaments de batxillerat) que fa referència a la matèria comuna de filosofia.

¹² Cf. GARCÍA, Joaquín et. al. a <http://www3.usal.es/teoriaeducacion/default.htm>

¹³ GADAMER, Hans Georg (1977) p.336-337

¹⁴ En l'apartat 3r. "Altres consideracions" d'aquest Projecte avaluarem el perill plantejat per la tesi d'Alfieri (1994) respecte a la possibilitat de "perdre el Nord" en la navegació hipertextual.

¹⁵ A la web de J. A. Millán hi ha una interessant definició d'aquest terme:
http://jamillan.com/v_serendi.htm

aprenentatges a través dels processos de “navegació”, que encara que, en certa forma, estigui guiada per itineraris, és oberta i permet recuperar l'historial del procés de treball i buscar noves relacions que no només han de permetre la comprensió dels continguts, sinó també modificar els propis esquemes de coneixement i reestructurar i enriquir les estructures cognitives.

Atès que la informació es presenta a través d'una web, es podran indicar enllaços a altres webs que tractin temes relacionats, fet que suposa un treball suplementari d'anàlisi d'altres webs i la implementació dels corresponents enllaços.

1.3.- Objectius que es pretenen assolir

a) Una primera aplicació de la realització d'aquest projecte és la de poder disposar de material suficient com per desenvolupar el programa curricular corresponent a la matèria de «Filosofia» a través d'un accés telemàtic, tot donant importància, mitjançant els itineraris previstos i a les estratègies d'accés a la informació relacionada, als continguts conceptuals fonamentals.

Tal com s'ha dit anteriorment, aquesta forma de presentar la informació no és substitutòria del paper del professorat, que en darrera instància és qui guia els alumnes i pot modificar els recorreguts basant-se en els itineraris previstos dissenyant diferents estratègies i escollint diferents textos, exemples i proves. A la vegada, els alumnes i les alumnes també podran modificar els itineraris i obrir-se a altres fonts d'informació que podran mostrar al professor en forma d'un “historial de navegació” o, per seguir la metàfora de la navegació, mostrant el seu “quadern de bitàcola” que reculli, en cada cas, el seu trajecte, juntament amb el resultat de les seves proves avaluadores.

Per això, en la pàgina inicial (a www.pensament.com/filoxarxa) en que es pot veure (provisionalment) una mostra d'aquest treball, anomenat FiloXarxa diem:

[...] aquesta web apareix amb una interfície pensada per seguir les matèries de filosofia del batxillerat, però *conté* molta més informació relacionada entre si per un complex entramat d'enllaços entre conceptes, textos i autors, que va més enllà dels continguts propis de les matèries de filosofia i història de filosofia del batxillerat. Per això hi ha diferents maneres d'utilitzar **FiloXarxa**.

1) Per tal d'utilitzar la web per seguir **FiloXarxa** com un conjunt d' «itineraris de filosofia en xarxa» pensats pel batxillerat simplement cal seguir l'ordre de cadascun dels diferents blocs temàtics. Es pot utilitzar la funció d'«historial» que ofereixen els navegadors d'Internet (tant de l'Internet Explorer, com del Mozilla, Netscape o Navegador, o d'altres navegadors d'Internet) per recopilar els diferents recorreguts utilitzats, i seguir l'ordre d'accés a la informació que apareix en els diferents menús de cadascun dels itineraris temàtics.

2) Per tal d'emprar la web per explorar altres temes que amplien notablement la informació bàsica, es pot accedir a la gran quantitat d'enllaços que relacionen entre si definicions, textos escollits de diversos autors, corrents filosòfics, autors de totes les èpoques, exemples i cites. En aquest cas solament cal anar seguint els fils temàtics que ens poden conduir a noves informacions de vegades amb relacions inesperades (*serendipia* se'n diu d'això) i anar utilitzant la funció d'historial (el *fil d'Ariadna* que ens ofereixen els navegadors d'Internet per poder refer els camí)

3) En un ús mixt, els professors i professores de filosofia que vulguin utilitzar **FiloXarxa** poden prèviament dissenyar diferents recorreguts que posteriorment poden indicar als alumnes. D'aquesta manera, per exemple, es pot seguir un tema amb més amplitud del que apareixeria si solament es seguissin els enllaços previstos en cada bloc temàtic. Per tal d'afavorir aquest ús, en alguns temes hi apareix un llistat de temes relacionats.

Com també hem dit més amunt, hi ha part d'aquest contingut que encara no està disponible a **FiloXarxa**, de manera que sovint apareix un avís indicant que a la pàgina a la que es fa referència encara no s'hi pot accedir . No obstant això, els enllaços estan creats i les pàgines de destinació s'estan redactant o bé traduint o bé simplement revisant i, atès el caràcter d'obra oberta d'aquesta web, s'aniran incorporant més endavant.

b) Una segona aplicació és la de poder servir com a guia en el procés d'ensenyament - aprenentatge de les altres matèries vinculades a l'àrea de filosofia, especialment en les matèries de sociologia, ètica, metodologia i estètica.

2. Treball dut a terme:

2.1.- Disseny del pla de treball i metodologia emprada

A fi i efecte de dur a terme el treball la programació va ser, aproximadament la següent::

1r. Concreció dels els materials i les estratègies a dur a terme per a la realització d'aquest projecte, a partir de la consideració dels nuclis centrals dels continguts conceptuals i els itineraris possibles per assolir els objectius terminals que hi són associats. En aquest sentit vaig partir de les especificacions contingudes en el Decret 182/2002, de 25 de juny que fa referència als fets, conceptes i sistemes conceptuals de la matèria comuna de **«Filosofia» de primer de batxillerat** que divideix en 6 grans parts o crèdits amb un total de 18 subapartats i en cadascun d'ells hi apareixen els enllaços als diferents conceptes directament relacionats que es poden consultar a través de la web:

1. El saber filosòfic.

1.1 Què és la filosofia? Especificitat del saber filosòfic.

1.2 Sentit i necessitat de la filosofia.

1.3 La filosofia i la seva història. El paper de la dona en la història de la filosofia.

2. El coneixement.

2.1 Origen del coneixement, possibilitats i límits. El coneixement científic.

2.2 Veritat i certesa. El llenguatge i el coneixement.

2.3 L'estructura lògica del coneixement. Argumentacions vàlides i fal·làcies.

3. La realitat.

3.1 El món físic i la ciència. Les cosmovisions científiques.

3.2 La reflexió filosòfica sobre la realitat. Metafísiques espiritualistes i materialistes.

3.3 Els grans problemes de la metafísica occidental.

4. L'ésser humà.

4.1 L'espècie humana: evolució i cultura.

4.2 El comportament humà. Estructura de la ment humana: L'animal simbòlic: llenguatge, ciència, art i religió

4.3 La reflexió filosòfica sobre l'ésser humà.

5. L'acció humana.

5.1 L'acció transformadora: treball i tecnologia. La creació artística.

5.2 L'acció racional: creences i actituds; mitjans i fins.

5.3 L'acció moral: valors, principis i normes morals. La reflexió ètica.

6. La societat.

6.1 Individu i societat. Interacció, cultura i estructura social.

6.2 Dret i justícia. Ordre econòmic i canvi social.

6.3 Principals teories sobre l'origen de la societat i de l'Estat.

Aquests continguts conceptuals (que van associats a uns objectius terminals, procediments, i valors, normes i actituds que també estan degudament especificats) han estat identificats com els nuclis inicials dels quals parteixen les rutes o itineraris a seguir.

L'organització dels itineraris o camins indicats per a la investigació dels alumnes de **primer de batxillerat** es basa en cadascun dels 18 subapartats contemplats, i està ordenada de tal manera que es pugui “navegar” per aquests diferents nuclis conceptuals sense necessitat d'aprofundir en coneixements específics d'altres matèries. És a dir, per exemple, si bé el fonament del “marc legitimador” dels drets (part 1 dels continguts conceptuals del crèdit de *Drets Humans*) procedeix del caràcter de la llibertat humana, o si, de la mateixa manera, el fonament de la “diversitat socio-tècnica” (part 1 dels continguts conceptuals del crèdit d'*Ètica de la ciència i la tecnologia*) procedeix de la diversitat cultural humana, això no vol dir que, en els itineraris o camins previstos, s'hagi de passar per aquells continguts més desenvolupats corresponents a la matèria de filosofia que, evidentment, a un nivell més ampli les unifica. A la pràctica això vol dir que els continguts conceptuals interconnectats per enllaços hipertextuals hauran d'estar estructurats en diferents nivells de concreció i profunditat. En aquest sentit, l'estructura de la informació no és “plana” o bidimensional (d'un enllaç a un altre), sinó multidimensional, ja que en cada nus d'enllaços es podran trobar diferents nivells d'explicació amb orientacions específiques per a cada matèria estudiada.

De fet, aquesta forma de presentar la informació mostra que no es substitueix mai el paper de guia del professor que, tot i poder comptar amb el itinerari que aquí indiquem, sempre pot dissenyar diferents estratègies adequades als seus alumnes. Al mateix temps, els alumnes, fins i tot si segueixen els itineraris previstos, poden

formar variacions dels itineraris i fer “excursions” individualitzades a d’altres temes relacionats, dissenyant un *historial* propi de recerca i estudi. (L’obtenció de les seves pròpies *serendípies*, com hem indicat anteriorment).

Però a més dels continguts de la matèria de filosofia de primer de batxillerat, -que era l’objectiu inicial d’aquest treball-, també s’hi han inclòs els itineraris per desenvolupar la matèria de **Història de la filosofia de segon de batxillerat**, segons els continguts previstos en l’esmentada disposició legal, i que són:

Fets, conceptes i sistemes conceptuals de la matèria d’elements d’història de la filosofia.

S’hauran de treballar les grans línies de pensament de cada període i aprofundir en l’estudi de, com a mínim, tres autors de cada apartat.

1. Pensament antic i medieval.

1.1 Pensament grec (I): la realitat i el coneixement. Monisme i pluralisme; idealisme i empirisme.

1.2 Pensament grec (II): l’ésser humà i la societat. Teories ètiques i polítiques.

1.3 Pensament hel·lenístic i grecoromà: saviesa pràctica i ciència empírica.

1.4 Pensament medieval: religió i filosofia.

Autors: Plató, Aristòtil, Epicur, Sèneca; Agustí de Hipona, Anselm de Canterbury, Averrois, Tomàs d’Aquino, Guillem d’Ockam.

2. Pensament modern.

2.1 Pensament renaixentista: Humanisme i Reforma. Filosofia i política.

2.2 La revolució científica. Matemàtiques i experimentació.

2.3 Pensament barroc: el coneixement i la veritat. Racionalisme, empirisme i escepticisme.

2.4 Pensament il·lustrat: raó i progrés.

Autors: Maquiavel, Montaigne, Galileu; Descartes, Spinoza, Hobbes, Locke, Hume, Voltaire, Rousseau, Kant.

3. Pensament contemporani.

3.1 Pensament i societat industrial: economia i treball.

3.2 La crisi de la raó il·lustrada: irracionalisme, vitalisme, nihilisme.

3.3 La reflexió sobre el ser i l’existència.

3.4 Pensament actual: filosofia i llenguatge; la reflexió sobre la ciència i la tecnologia; la reflexió sobre la ètica i la política.

Autors/es: Stuart Mill, Marx, Nietzsche, Freud, Heidegger, Ortega, Zambrano, Wittgenstein, Popper, Arendt, Foucault.

En alguns casos s'han introduït alguns autors no previstos en la normativa, però que pel seu interès m'ha semblat important destacar.

Com a mostra d'alguns d'aquests itineraris es poden veure les “pantalles” següents (capturades de www.pensament.com/filoxarxa/filoxarxa on es pot consultar aquest treball). Cadascun dels apartats és un enllaç als temes corresponents que, a la vegada estan enllaçats entre si en una gran xarxa o FiloXarxa.

Filosofia en xarxa

4.1. L'espècie humana: evolució i cultura

- L'ésser humà
- La vida / origen de la vida
- Evolució / evolucionisme
- Lamarck / lamarckisme
- Darwin / darwinisme
- Neodarwinisme i altres teories evolutives
- Filosofia de la biologia

- Cultura
- Evolució cultural / evolucionisme i neoevolucionisme cultural
- Teoria de mems o memètica

4.2. El comportament humà

- Conducta / Comportament
- El cervell
- Sentits / Sensació / Sensibilitat / Estímul
- Percepció
- Memòria
- Aprenentatge
- Imaginació
- Sentiment
- Psique / psiquisme
- Psicologia
- Consciència / Inconscient / Psicoanàlisi
- Dualisme / Ment-cos / Ànima / Cos - ànima / Ment / Mental / Filosofia de la ment / Relació ment-cos

4.3 La reflexió filosòfica sobre l'ésser humà

- Antropologia (en general)
- Antropologia filosòfica
- Antropologia cultural / Etnologia / **Antropologia física** / Hominització

Història de la filosofia: Tema 1 el pensament antic i medieval

Aquest tema es desplega a través dels tres apartats següents:

- 1.1 Pensament grec (I): la realitat i el coneixement. Monisme i pluralisme; idealisme i empirisme.
- Els pas del mite al logos
- Els filòsofs presocràtics
- Autors i escoles presocràtiques
- 1.2 Pensament grec (II): l'ésser humà i la societat. Els sofistes. Teories ètiques i polítiques.
- 1.3 Pensament hel·lenístic i grecoromà: saviesa pràctica i ciència empírica.
- El període hel·lenístic
- Els cínics
- Els epicuris
- Els estoics
- 1.4 Pensament medieval: religió i filosofia.

Els autors principals tractats en aquest apartat són:

Filosofia antiga:

- Els sofistes
- Sòcrates
- Plató
- Aristòtil
- Epicur
- Sèneca

Filosofia medieval:

- Agustí d'Hipona
- Anselm de Canterbury
- Averrois
- Tomàs d'Aquino
- Guillem d'Ockam.

(Veure pàgines 22- 30 on es mostra el contingut dels itineraris)

2) El segon pas del pla de treball va consistir en dissenyar la confecció de la web i les seves múltiples branques, així com el treball d'anàlisi i avaluació d'altres webs que poguessin tenir una relació rellevant amb aquesta, a fi i efecte d'interconnectar-les mitjançant enllaços hipertextuals. També calia pensar l'elaboració de la interfície que haurà d'emprar l'usuari (alumne o professor), no solament en l'aspecte merament estètic, sinó especialment enfocat a la seva funcionalitat pedagògica. En realitat aquest aspecte ha estat deixat fins al final i encara ara el seu resultat és provisional, ja que s'ha primat la inclusió dels continguts.

3) Justament, la planificació i la redacció dels continguts, així com la traducció dels textos filosòfics escollits ha estat el nucli fonamental del treball realitzat. Atès que, com ja he dit, part del treball procedeix de la traducció al català de diferents textos filosòfics i de la traducció al català del treball del que soc coautor i que es va publicar com a *Diccionari de filosofia en CD-ROM*, una de les tasques fonamentals va estar la d'iniciar aquesta traducció.

Per tal de fer-ho he emprat un seguit d'estratègies que passo a detallar en l'apartat següent referent a la *metodologia emprada*.

2.2 Descripció dels recursos utilitzats

Distingirem dos grans àmbits:

a) l'àmbit de la realització de la web, i

b) l'àmbit de la implementació dels continguts

2.2.a) Evidentment, si deixem de banda les consultes bibliogràfiques clàssiques – indispensables en la redacció de continguts de filosofia-, la major part dels recursos emprats, atesa la naturalesa del treball, han estat de tipus informàtic. Per la confecció de la web he utilitzat fonamentalment el programa de creació de webs Macromedia Dreamweaver Mx, la generació de gràfics ha estat feta amb Fireworks i el retoc fotogràfic amb Adobe PhotoShop i Adobe Image Ready. Algunes animacions han estat fetes amb Macromedia Flash. En general, doncs, he emprat els recursos habituals en la generació de webs.

A més, com ja és habitual, he introduït diversos “scripts” de JavaScript per facilitar la “navegació”

En quan a la **interfície**, vaig decidir -en contra de totes les meves primeres conviccions generals referents a les webs- fer la web amb marcs, ja que he primat la usabilitat dels alumnes i professores i professors que així sempre tenen a la “vista” el context dels diferents temes en els que es troben. El gran “pecat” de les pàgines de “frames” o marcs procedeix dels cercador, que mostren els continguts de les pàgines principals fora del seu context de marcs, però vaig pensar que això no és un problema important ja que els usuaris al quals va adreçada aquesta web més que cercar un concepte o un autor amb el Google, el Yahoo, l'Altavista o qualsevol altre cercador, aniran directament a la web de FiloXarxa, on sí que els continguts apareixeran degudament contextualitzats. A més, en uns canvis que tinc previst realitzar properament procuraré que cada pàgina, encara que es mostri aïlladament (en el supòsit que s'hi hi hagi accedit a través d'un cercador) indiqui clarament quin és el seu origen.

A més, a la web de FiloXarxa hi ha inclòs un cercador (que utilitza el motor de cerca del Google, com es fa en la web de la Xtec, per exemple), que permetrà un ús senzill de la web. També està previst que a al marge inferior esquerra de la web (marc de l'esquerra) hi hagi un índex general de les “entrades” bàsiques de la web de FiloXarxa. En la versió 1.0 que es lliura al finalitzar la llicència d'estudis aquests dues funcions encara no són operatives.

En quan al **disseny gràfic**, és un tema que he deixat pel final (amb les evidents limitacions que es mostren en el resultat final) i que espero anar millorant amb l'ajuda d'alguna persona professional en la matèria. Però atesa la magnitud del projecte i la gran quantitat d'informació, he donat prioritat a la inclusió de continguts.

2.2.b) Parlar de la **creació del continguts** és parlar del treball fonamental de la web. Tot el treball tècnic, que ha estat important, llarg i de vegades feixuc, no és res comparat amb el veritable nucli del treball que consisteix en la redacció de centenars de pàgines pensades per a ser penjades en la web. El format de les informacions de vegades pot ser considerat excessivament complex per als alumnes de batxillerat, però també s'ha suposat que la web s'adreça fonamentalment als alumnes que prèviament han d'estar guiats. No pretén substituir la tasca del professor, sinó més aviat ser un instrument d'aquest en el seu procés de guia dels alumnes.

La selecció dels temes ha estat guiada, com ja hem dit, pel seguiment general de la programació de les matèries de filosofia del batxillerat. Ara bé, la selecció de textos, comentaris, cites, exemples, etc. ha estat força lliure, encara que sempre pensant en la funció per la que ha estat pensada la web.

La **bibliografia** emprada ha estat sovint indicada en la pròpia web, i donada la seva amplitud (i també el seu caràcter general) no té sentit exposar-la ara aquí.

Apart dels diversos continguts que han estat redactats expressament per aquesta web de FiloXarxa, hi ha una bona part que ha estat traduïda al català a partir, generalment, del castellà. Una part d'aquest material procedeix de la traducció al català d'obres filosòfiques no editades en català, i una altra gran part del material traduït procedeix, com ja he dit anteriorment, del *Diccionario de filosofía en CD-ROM* que vaig escriure conjuntament amb el professor Antoni Martínez i que va ser publicat per l'editorial Herder de Barcelona (3ª edició. 1999).

Per tal de poder emprar aquest material calia seguir dos processos diferents:

2.2.b.1) La transformació a HTML a partir d'altres formats

2.2.b.2) La traducció (i traducció automàtica) dels materials transformats

2.2.b.3) La traducció de textos nous escanejats

2.2.b.1) Abans, doncs, de traduir al català els continguts ja redactats del *Diccionario de filosofía*, calia poder aprofitar la seva estructura d'enllaços ja

creats. Quan vaig fer aquesta obra encara ho existia el llenguatge HTML i es va escriure amb el programa Microsoft Word versió 6.0. i en format RTF. Aquest format permet un cert “llenguatge” de “tags” que es podia convertir amb una certa facilitat (creant els programes de conversió addients) als “tags” HTML que empra Internet. De fet algunes eines de Microsoft permetien fer aquesta conversió (passar del format RTF al format Help del Windows, i d'aquest format al format HTML Help, que ja és format HTML). De fet jo vaig preferir controlar directament el procés i em vaig crear les eines informàtiques de traducció d'aquests “tags”. En tot aquest procés m'ha estat d'una gran utilitat un senzill programa shareware anomenat Search and Replace (veure en <http://www.funduc.com/>) que permet un senzill llenguatge d'“scripts”.

Per altra part, moltes de les imatges que apareixen a la web de FiloXarxa ja apareixien en l'esmentat diccionari. Imatges que ja havia escanejat i tractat (amb els corresponents permisos), però en format BMP. De manera que un altre treball que he hagut de dur a terme ha estat el transformar totes les imatges BMP a extensió GIF o JPG aptes per Internet. Per tal de fer-ho he emprat Adobe Photoshop o Adobe ImageReady.

2.2.b.2) Respecte de la traducció.

Un cop transformats els arxius RTF a format HTML calia traduir-los. Per tal de traduir aquest material he emprat diferents sistemes, des de la pura i simple traducció manual, fins la utilització de programes de traducció “automàtica”. Com a programes de traducció “automàtica” he emprant els programes següents:

- ARA de l'empresa Autotrad,
- Internostrum (es pot consular en <http://www.internostrum.com/>) i
- el programa que posa a disposició el portal de l'edu365 (<http://traductor.edu365.com/tonline.asp/>) i que essencialment és el mateix que fa servir el diari El Periódico per a les seves versions en castellà i català.

Cadascun d'aquests programes presenta avantatges i inconvenients. Per exemple, el programa ARA del grup anomenat Autotrad, és, en general força útil, però un dels greus problemes que planteja és que al acceptar un text per ser traduït immediatament li elimina tots els possibles “tags” d'enllaços hipertextuals. D'aquesta manera el treball efectuat anteriorment de passar els enllaços continguts

en marques de fitxers RTF a “tags” HTML es perdia. Però, per altra part, la possibilitat d'emprar aquest programa (amb alguns retocs) ers força interessant. De manera que vaig optar per seguir el procediment següent:

- 1) cercava i substituïa tots els tags HTM (com per exemple <a href=” o “ o <a name =... o o <i> o ... <title>... etc., etc. per combinacions de signes com, per exemple fer que <a href=” fos igual a \$\$\$%\$\$\$ i codis semblants.
- 2) Un cop feta la cerca i substitució en tot un directori passava els arxius pel programa de traducció.
- 3) Llavors calia tornar a invertir els signes, de manera que , seguint l'exemple anterior, \$\$\$%\$\$\$ es substituís novament per <a href=”, etc. Tot això són processos que es poden automatitzar, però com sempre que es fan cerques i substitucions massives hi ha possibles problemes. Els cassos típics són les diferències entre majúscules i minúscules, els accents (normals o tipus ´ et.), de manera que els processos calia revisar-los acuradament. Així, la traducció d'un text es fa força llarga i és generadora potencial de diversos errors.
- 4) Per altra part, els programes de traducció canvien el nom dels arxius traduïts, així, per exemple, l'arxiu plato.htm passa (amb el programa ARA) a dir-se ara Català.htm o a dir-se plato-trad.htm (amb el programa de l'edu 365), de manera que els enllaços hipertextuals no funcionen, ja que l'enllaç que “apuntava” a plato.htm no pot trobar plato Catlà.htm ni plato-trad.htm. Això suposava un altre feina: la creació d'un petit programa que canviés el nom dels arxius traduïts. Per tal de fer-ho. Si tenia una llista més o menys llarga d'arxius, creava un fitxer bat amb la instrucció ren, de manera que reanomenés els arxius eliminant les extensions afegides pels programes de traducció.
- 5) Finalment calia revisar manualment les traduccions. És a dir, que si bé el procés automatitzat permet una semi-ràpida pre-traducció, res no evita el treball de revisió. De fet en el procés de traducció vaig anar detectant algunes errades que cadascun dels programes de traducció fa, de manera que també vaig generar una seqüència d'scripts que permetessin cercar i substituir errades comunes generals. En part em vaig crear una mini base de dades d'expressions i termes que havien de ser traduïts d'una manera diferent, a més d'incloure un ampli llistat de noms d'autors i de termes tècnics de filosofia que els programes traductors no “entenen”. A títol d'exemple anecdòtic diré que, dos dels programes esmentats cada vegada que apareixia el terme castellà “judía” invariablement el traduïen per “mongeta”, de manera que en les traduccions

apareixien expressions del tipus “la comunitat mongeta”... Com anècdota curiosa, la traducció del nom de Lucio Aneo Séneca... ja que “Lucio” quedava com a Lluç de riu, i així apareixia que “Lluç de riu Aneo Sèneca”... etc. En definitiva, que a pesar dels molts esforços d'automatització i a pesar de les revisions, sens dubte que els textos traduïts poden presentar algunes irregularitats, errades i imperfeccions. Per això, a mesura que es vagi emprant la web i es detectin les errades caldrà corregir-les.

2.2.b.3) Pel que fa a la introducció de nous textos sovint he escanejat textos en castellà d'obres filosòfiques que es citen en la web utilitzant un programa OCR. En aquest cas, a més de les correccions sobre el text escanejat (errors imputables al procés d'escanejat i al OCR), calia seguir el procés de traducció. Com sempre, si el text era curt s'imposava la traducció directa (sense escàner, ni OCR ni programa de traducció), però en textos llargs sí que he emprat aquests recursos informàtics.

3. – Resultats obtinguts (Veure www.pensament.com/filoxarxa)

Inicialment es preveia crear una ampla web desplegada a través de diferents itineraris per accedir als nuclis conceptuals de la matèria de «Filosofia», on també hi hauria d'haver proves d'autoavaluació. El conjunt hauria d'incloure:

- El desenvolupament dels nuclis conceptuals de les matèries de filosofia a través dels itineraris contemplats en el projecte, amb enllaços a desenvolupaments conceptuals relacionats amb altres nivells de complexitat.
- Una antologia de textos relacionats amb els esmentats continguts conceptuals.
- Un seguit d'exemples relacionats amb els esmentats continguts conceptuals.
- Una classificació d'enllaços a d'altres webs relacionades amb la temàtica dels currícula de les matèries de l'àrea de filosofia

Essencialment aquest objectius estan força aconseguits (tot i que la majoria de textos, que han estat traduïts al català, encara necessiten una revisió, raó per la qual en una primera versió encara no apareixen a la web, però en les previsions inicials no es contemplava la inclusió de la gran quantitat de textos que està previst

d'incloure-hi). Així, finalment, el **resultat obtingut** ha estat, en part menys ampli del previst i, en part, bastant més, ja que, per un costat durant la realització del treball s'ha anat donant prioritat als continguts conceptuals, raó per la qual s'han inclòs en la web més temes, conceptes, textos escollits i autors dels previstos inicialment –que permeten poder seguir els temaris de les matèries de filosofia de primer i segon de batxillerat-, però, per altra part, no s'hi han inclòs proves d'autoavaluació dels coneixements. No obstant això, atès que la web pretén ser força dinàmica aquestes proves s'hi aniran introduint.

En el moment de crear la web hi ha un seguit d'enllaços a diferents “pàgines” de la web que estan previstes però no realitzades. Per aquest motiu és possible que mentre es “navega” per la web apareguin enllaços “encara” no existents. En aquest cas apareix un avís com el següent:

Avís

Aquest enllaç encara no està activat dins la web de "FiloXarxa".

Més endavant estarà actiu, ja que progressivament s'aniran incorporant les noves entrades previstes. No obstant això, aquest enllaç no és fonamental per al seguiment del desenvolupament de les matèries de filosofia de batxillerat.

Per seguir el desenvolupament dels continguts de les matèries de filosofia del batxillerat cal seguir els menús de **«Els grans temes de la filosofia»** o de la **«Història de la filosofia»**

Això indica que, si bé en aquest moment l'enllaç cridat no està disponible a la web, la seva connexió ja està feta i el contingut enllaçat ja està previst. Probablement ja estarà redactat (o traduït), però encara no està revisat, raó per la qual encara no es mostra.

4. Estudis o cursos realitzats.

Per tal de realitzar aquesta web no he hagut de fer cap curs en especial. De sí que, apart dels coneixements propis de la matèria de filosofia, la part de treball tècnic de realització de la web sí que suposa l'adquisició prèvia d'un seguit de coneixements:

Utilització del programari general de disseny de webs estàtiques (Microsoft FrontPage, Macromedia Flash, Macromedia Dreamweaver, Adobe Golive, editors HTML, coneixement del codi HTML i XHTML, coneixements de JavaScript, coneixement de llenguatge de tags de RTF per la seva conversió a tags HTML,

coneixement de programes gràfics com Fireworks i Adobe PhotoShop o PhotoReady, utilització de programes d'OCR, utilització bàsica d'eines de programació com Visual Basic, creació de fitxers "bat" per reanomenar llargues llistes de noms d'arxius d'un directori, etc.

Però cap d'aquest coneixements l'he hagut d'adquirir per aquest treball, sinó que són coneixements que ja he anat adquirint anteriorment

5.- Relació del material contingut en els annexos

1. CD-ROM amb el contingut bàsic de FiloXarxa (Material que també es pot consultar a www.pensament.com/filoxarxa)
2. Mostres d'algunes "pantalles" de Filoxarxa on es mostra la relació dels temes inclosos.

6.- Bibliografia.

Tal com ja he dit més amunt la major part de la bibliografia és de tipus general i es cita a la web, raó per la qual obviem incloure-la en aquest espai.

ANNEX

MOSTRES DELS CONTINGUTS DE FILOXARXA

Tema 2: el coneixement

Aquest tema ens introdueix en l'epistemologia, tracta del coneixement i es desplega a través dels tres apartats següents:

- **2.1 El coneixement.**

El coneixement
La teoria del coneixement
L'origen del coneixement, possibilitats i límits
El coneixement científic.
Epistemologia / Gnoseologia

- **2.2 Veritat. Certesa.**

Veritat
veritat com a correspondència
veritat com a coherència
veritat: teoria semàntica
veritat com a consens
veritat com a utilitat / pragmatisme
veritat com a redundància
criteri de veritat
veritat formal
veritat lògica
certesa
versemblança
El llenguatge i el coneixement: filosofia del llenguatge.
raó / irracionalisme / l'ésser o ser

- **2.3 L'estructura lògica del coneixement. Argumentacions vàlides i fal·làcies**

Lògica

1. Veritat i validesa
2. Llenguatge formal
3. Lògica d'enunciats
 - 3.1. Connectives
 - 3.2. Taules de veritat
4. Sil·logística

Diagrames de Venn
5. Història de la lògica
6. Fal·làcies

Tema 3: la realitat

Aquest tema ens introdueix en l'ontologia i es desplega a través dels tres apartats següents:

3.1 El món físic i la ciència. Les cosmovisions científiques

Ciència / filosofia de la ciència / ciències empíriques / ciències formals / classificació de les ciències

Conceptes de: cosmos, món i univers

Visió del món o cosmovisió. Cosmogonies i cosmologia.

Diferents
cosmologies:

cosmologia platònica
cosmologia aristotèlica / teoria del canvi /
cosmologia ptolemaica / revolució científica
cosmologia copernicana
cosmologia galileana
cosmologia newtoniana
cosmologia relativista
Big Bang
el principi antròpic

Altres conceptes relacionats: matèria, espai, lloc, temps, temps, cultura i ciència, fletxa del temps, eternitat, atomisme, mecànica clàssica newtoniana, mecànica quàntica.

3.2 La reflexió filosòfica sobre la realitat. Metafísiques espiritualistes i materialistes

la realitat / aparença /
espiritualisme
idealisme
materialisme

3.3 Els grans problemes de la metafísica occidental

metafísica
ontologia / substància
atzar, necessitat, contingència, determinisme
Déu, teisme, deisme, agnosticisme, ateisme.

4.1. L'espècie humana: evolució i cultura

L'ésser humà
La vida / origen de la vida
Evolució / evolucionisme
Lamarck / lamarckisme
Darwin / darwinisme
Neodarwinisme i altres teories evolutives
Filosofia de la biologia

Cultura
Evolució cultural / evolucionisme i neoevolucionisme cultural
Teoria de mems o memètica

4.2. El comportament humà

Conducta / Comportament
El cervell
Sentits / Sensació / Sensibilitat / Estimul
Percepció
Memòria
Aprentatge
Imaginació
Sentiment
Psique / psiquisme
Psicologia
Consciència / Inconscient / Psicoanàlisi
Dualisme / Ment-cos / Ànima / Cos - ànima / Ment / Mental / Filosofia de la ment / Relació ment-cos

4.3 La reflexió filosòfica sobre l'ésser humà

Antropologia (en general)
Antropologia filosòfica
Antropologia cultural / Etnologia / **Antropologia física** / Hominització

Tema 5: l'acció humana

Aquest tema tracta de la relació entre l'home i la tècnica que transforma el món (Tècnica que també involucra la creació artística). Al mateix temps tracta de la filosofia de l'acció (per què actuem? quines motivacions ens condueixen a actuar? és racional l'acció humana?) i de la filosofia moral o reflexió ètica.

5.1. L'acció transformadora: treball i tecnologia. La creació artística

tècnica / filosofia de la tècnica
màquina
art / filosofia de l'art
bell - bellesa / aparença / forma
estètica / sentiment estètic / experiència estètica / forma estètica / mimesis

5.2. L'acció racional: creences i actituds; mitjans i fins

acció / acció social / teoria de l'acció social / passió
fi / finalitat / mitjans i fins / intencionalitat / felicitat / eudemonisme
racionalitat / racional
creences / creences racionals / irracional / irracionalisme
raó pràctica / praxi

5.3. L'acció moral: valors, principis i normes morals. La reflexió ètica

bé / valors / axiologia / teoria dels valors /
ètica / moral / judici moral /
acte moral / estructura de l'acte moral / raonament moral
normes / deure / drets /
llibertat / responsabilitat / determinisme / lliure albir / predestinació / deliberació / decisió / acte voluntari / persona / utilitarisme

Tema 6: la societat

Aquest tema tracta de la relació entre l'individu i la societat. En aquesta interacció apareix la necessitat de regular la conducta col·lectiva mitjançant el dret i les estructures socials i econòmiques.

6.1. Individu i societat. Interacció, cultura i estructura social

individu / individualisme / substància
sociologia / societat / societat civil
fet social / acció social / actors socials / teoria de l'acció social / cultura
rols / estatus / socialització / interaccionisme simbòlic /
classe social / relacions de producció / forces productives / mode de producció / superestructura / materialisme històric / ideologia
progrés / història / filosofia de la història /

6.2. Dret i justícia. Ordre econòmic i canvi social

Estat / Estat de dret /
Dret i drets / deures / virtut
Canvi (en sociologia)
llibertat
justícia / justícia commutativa / distributiva

6.3 Principals teories sobre l'origen de la societat i de l'Estat

Contracte social o pacte social
Estat de naturalesa / egoisme / altruisme / individualisme /
Llei natural / llei divina / llei divina / jusnaturalisme / dret natural /

Història de la filosofia: Tema 1 el pensament antic i medieval

Aquest tema es desplega a través dels tres apartats següents:

- 1.1 Pensament grec (I): la realitat i el coneixement. Monisme i pluralisme; idealisme i empirisme.
- Els pas del mite al logos
- Els filòsofs presocràtics
- Autors i escoles presocràtiques
- 1.2 Pensament grec (II): l'ésser humà i la societat. Els sofistes. Teories ètiques i polítiques.
- 1.3 Pensament hel·lenístic i grecoromà: saviesa pràctica i ciència empírica.
- El període hel·lenístic
- Els cíncics
- Els epicuris
- Els estoics
- 1.4 Pensament medieval: religió i filosofia.

Els autors principals tractats en aquest apartat són:

Filosofia antiga:

- Els sofistes
- Sòcrates
- Plató
- Aristòtil
- Epicur
- Sèneca

Filosofia medieval:

- Agustí d'Hipona
- Anselm de Canterbury
- Averrois
- Tomàs d'Aquino
- Guillem d'Ockam.

Història de la filosofia: Tema 2 el pensament modern

Aquest tema es desplega a través dels tres apartats següents:

- 2.1 Pensament renaixentista: Humanisme i Reforma. Filosofia i política.
- Renaixement
- Humanisme
- 2.2 La revolució científica. Matemàtiques i experimentació.
- Revolució científica
- 2.3 Pensament barroc: el coneixement i la veritat. Racionalisme, empirisme i escepticisme.
- coneixement – teoria del coneixement
- veritat
- Racionalisme
- Empirisme
- Escepticisme
- 2.4 Pensament il·lustrat: raó i progrés.
- Il·lustració

Els autors principals que es tracten en aquest tema són:

- Maquiavel
- Montaigne
- Galileu
- Descartes
- Spinoza
- Hobbes
- Locke
- Berkeley
- Hume
- Voltaire
- Rousseau
- Kant

Història de la filosofia: Tema 3 el pensament contemporani

Aquest tema es desplega a través dels tres apartats següents:

- 3.1 Pensament i societat industrial: economia i treball.
- 3.2 La crisi de la raó il·lustrada: irracionalisme, vitalisme, nihilisme.
- 3.3 La reflexió sobre el ser i l'existència i l'existencialisme
- 3.4 Pensament actual: filosofia i llenguatge; la reflexió sobre la ciència i la tecnologia; la reflexió sobre la ètica i la política.

Autors/es:

- Stuart Mill
- Marx
- Nietzsche
- Freud
- Bergson
- Heidegger
- Ortega
- Zambrano
- Wittgenstein
- Popper
- Arendt
- Foucault.

ALTRES MOSTRES DE LA INTERFICIE DE LA WEB DE FILOXARXA

ELS GRANS TEMES DE LA FILOSOFIA	Tema 1	Tema 2	Tema 3	Tema 4	Tema 5	Tema 6	Objectius generals
HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA	Filosofia antiga i medieval			Filosofia moderna		Filosofia contemporània	

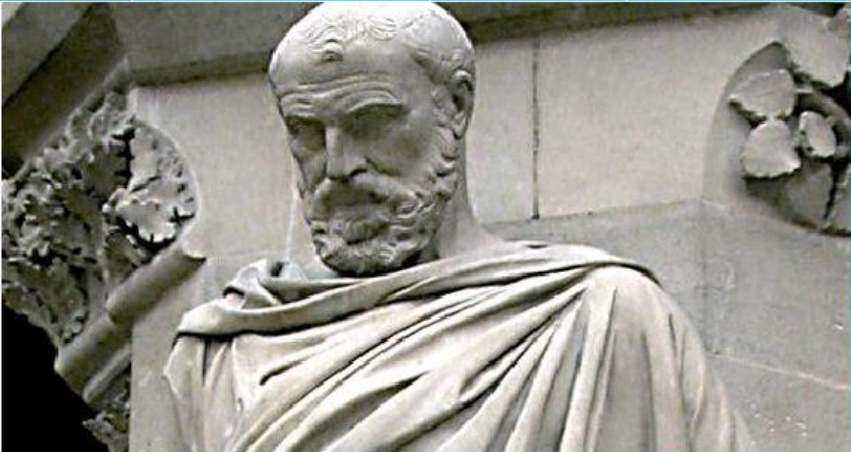
Cerca dins de FiloXarxa

Cerca

ELS GRANS TEMES DE LA FILOSOFIA

- 1- el saber filosòfic
- 2- el coneixement
- 3- la realitat
- 4- l'ésser humà
- 5- l'acció humana
- 6- la societat

Index d'entrades ▼

Els grans temes de la filosofia
Un recorregut pels grans temes del pensament
Itinerari de filosofia en xarxa

ELS GRANS TEMES DE LA FILOSOFIA	Tema 1	Tema 2	Tema 3	Tema 4	Tema 5	Tema 6	Objectius generals
HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA	Filosofia antiga i medieval			Filosofia moderna		Filosofia contemporània	

Cerca dins de FiloXarxa

Cerca

HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA

- 1- pensament antic i medieval
- 2- pensament modern
- 3- pensament contemporani

Index d'entrades ▼

Història de la filosofia
Un recorregut a través dels grans autors i autores de la història del pensament
Itinerari de filosofia en xarxa

Presentació de **FiloXarxa**

>>> [Accedir a FiloXarxa](#)

- [Què és FiloXarxa ?](#)
- [Com està estructurada FiloXarxa ?](#)
- [Precedents d'aquesta iniciativa](#)
- [Qui és responsable d'aquesta web?](#)
- [Com emprar la web de FiloXarxa ?](#)
- [Problemes amb els textos en grec?](#)

Els grans temes de la filosofia

Història de la filosofia

